

Omgangsprotocol van Christelijke Basisschool Het Lichtpunt te Rhoon

De ondertekenaars van dit protocol verklaren het volgende:

1. Pesten is een wezenlijk en groot probleem. Uit onderzoek blijkt dat één op de vier kinderen (ca. 375.000) in het basisonderwijs slachtoffer zijn van pestgedrag. Pestgedrag is schadelijk tot zeer schadelijk voor kinderen, zowel voor de slachtoffers als voor de pesters. De omvang en de zwaarte van het probleem leiden tot de noodzaak van een aanpak door alle opvoeders van kinderen en jongeren, in het bijzonder door de leraren en door de ouders.
2. Om een passend en afdoend antwoord te vinden op het pestprobleem, gaan alle ondergetekenden uit van een zo goed mogelijke samenwerking tussen leraren, ouders en leerlingen, gebaseerd op een afgesproken beleid dat gericht is op samenwerking.
3. Onze school wenst een samenwerking, zoals bedoeld onder punt 2, ook daadwerkelijk aan te gaan, te stimuleren en te onderhouden.
4. De ondertekenaars van dit protocol verbinden zich om ieder binnen hun eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden het volgende te doen:
  - het werken met de “vijfsporenaanpak”;
  - het bewust maken en bewust houden van de leerlingen van het bestaan en de zwaarte van het pestprobleem;
  - het bewust maken en bewust houden van de (levenslange) gevolgen van pesten;
  - een gerichte voorlichting over de preventie en de aanpak van het pesten aan alle ouders van de school;
  - het zorgen voor toegankelijke, actuele informatie over het pestprobleem voor een ieder aan de school verbonden persoon, inclusief de leerlingen;
  - het beschikbaar stellen van geld waarmee de scholing van personeelsleden, lesmateriaal, lezingen, activiteiten voor ouders, de aanschaf van boeken en andere informatie wordt bekostigd;
  - het gebruik van een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem en het werken met de methode “Kinderen en ..... hun sociale talenten”, zodat probleemgedrag bij leerlingen zo vroeg mogelijk kan worden onderkend en tegengegaan.
5. De ondertekenaars verklaren zich bereid tot het twee keer per jaar afnemen van de vragenlijsten van ZIEN.
6. Het ondertekende protocol hangt op een duidelijk zichtbare plaats in de school. De tekst van het protocol wordt verder bekend gemaakt via de schoolgids en via de website van de school.
7. Het bevoegd gezag en de directie zorgen er verder voor dat naar aanleiding van de ondertekening van dit protocol een beleid tegen pesten wordt geformuleerd. Dit beleid wordt in het schoolbeleidsplan en de schoolgids opgenomen.

Christelijke Basisschool Het Lichtpunt te Rhoon

Getekend door:

Rob Heidenreich,

Directeur

voorzitter
Ouderraad

voorzitter
Medezeggenschapsraad

Inhoudsopgave:

1. Wat is pesten?	3
1.1 Pesten heeft duidelijke kenmerken	3
1.2 Nieuwe vormen van pesten	3
2. De vijfsporenaanpak	4
2.1 De leraar	4
2.2 De pester	5
2.3 Het gepeste kind	6
2.3.1 De ouders	7
2.3.2 De leerkracht	7
2.3.3 Schoolmaatschappelijk werk	8
2.4 Hulp aan de zwijgende middengroep	8
2.5 Hulp aan ouders	9
3. Als het toch uit de hand is gelopen	10
3.1 Vertrouwenspersoon en klachtencommissie	10
3.2 Seksuele intimidatie	10
3.3 Strafbaar gedrag	10
Leessuggesties voor ouders:	11
Leessuggesties voor leerkrachten:	11
Lessuggesties voor leerkrachten:	11
Sites tegen pesten:	12
Vragen over pesten op school:	12
4. Jaarplanning	13
4.1 Overzicht van groepslessen	13
4.2 Vertrouwenspersoon	13

1. Wat is pesten?

Onder pesten op school verstaan wij het volgende: "Pesten is een systematische, psychologische, fysieke of seksuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer klasgenoten, die niet (langer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen".

1.1 Pesten heeft duidelijke kenmerken

- pesten gebeurt opzettelijk;
- pesten is bedoeld om schade toe te brengen (fysiek, materieel of mentaal);
- bij pesten is altijd sprake van ongelijke machtsverhoudingen (fysiek of verbaal sterkere personen kiezen minder weerbare personen als slachtoffer);
- pesten gebeurt systematisch;
- pesten houdt niet vanzelf op, maar wordt eerder erger als er niet wordt ingegrepen;
- pesten is van alle tijden en komt in alle groepen en culturen voor. Het is dus een typisch menselijke ondeugd die altijd verborgen is en steeds weer de kop kan opsteken.

Pesten is niet hetzelfde als plagen. Bij plagen zijn de machtsverhoudingen gelijk. Nu eens is de ene "het lijdend voorwerp" en dan de andere. Pesten is structureel en brengt kinderen tot wanhoop. Soms heeft dit zelfs fatale gevolgen en maken zij een eind aan hun leven. Het structurele karakter vraagt om echt beleid. Een kortlopend project of eenmalige activiteiten zetten meestal onvoldoende zoden aan de dijk.

1.2 Nieuwe vormen van pesten

Als gevolg van technologische ontwikkelingen, is onze samenleving de afgelopen jaren verrijkt met tal van nieuwe producten en diensten, zoals het internet, e-mail en de mobiele telefoon. Naast de vele voordelen die deze middelen bieden, kleeft er het nadeel aan dat zij misbruikt kunnen worden door pesters om hun slachtoffers nog meer lastig te vallen. Het digitale pesten verschilt in bepaalde opzichten van het "traditionele" pesten; het kan namelijk op afstand, anoniem en non-stop gebeuren.

Wat betreft misbruik van **Internet** is in Nederland het volgende voorval het meest bekend. Vier meisjes van tien en elf jaar, leerlingen van het basisonderwijs, boden een klasgenootje te koop aan op het internet. Zij noemden haar naam en alle adresgegevens, inclusief het telefoonnummer van thuis. Het gezin werd vervolgens telefonisch geterroriseerd door vooral mannen, die haar wilden kopen. Het voorval kreeg veel aandacht in de kranten. De redactie van het jeugdjournaal overwoog er aandacht aan te besteden. De redactie zag er uiteindelijk vanaf om andere kinderen niet op een idee te brengen. Tegen een dergelijk initiatief is vooraf weinig te ondernemen. Wanneer de ouders op basis van vermoedens kunnen worden achterhaald, wat in dit geval kon, zijn adequate maatregelen te treffen.

Via **e-mail** wordt ook gepest. Op school kunnen e-mails verstuurd worden, zonder dat iemand weet wie de afzender is. Of het bericht wordt verzonden met een valse naam en afzender. Wel is te achterhalen vanaf welke computer het bericht is verzonden, zodat kan worden nagegaan welke klas op dat moment achter de computer zat. De stijl van het bericht en eventuele taalfouten kunnen de dader verraden. Door er in de klas over te spreken is het mogelijk de ouders op te sporen. Ingewikkelder wordt het wanneer gebruik gemaakt wordt van een vrij e-mailadres, zoals Hotmail. Personen die zich hier aanmelden kunnen een verzonden naam opgeven en zijn daarom veel moeilijker te achterhalen. Opvallend van deze wijze van pesten is, dat het taalgebruik veel harder is dan het directe pesten. Dat kan door de anonimiteit waarin het plaatsvindt.

Het pesten via sms/whatsapp op de mobiele telefoon is eveneens een nieuw verschijnsel. Het bericht wordt veelal op een computer of op een telefoon zonder nummervermelding ingetypt. De afzender kan dan onbekend blijven.

2. De vijfsporenaanpak

Het Lichtpunt zal in alle gevallen van pesten de ouders van de pester en het slachtoffer op de hoogte stellen van de situatie. Dit gebeurt als is vastgesteld dat het om pesten gaat, hierover is vooraf overleg tussen de leerkracht en de bouwcoördinator/intern begeleider.

2.1 De leraar

Leraren hebben een sleutelrol in de aanpak van het pesten. Zij zijn de eerst verantwoordelijken voor de aanpak op school. Ook wordt van leraren verwacht dat zij vroegtijdig signaleren en effectief bestrijden. Van leraren wordt verwacht dat zij signalen van ouders serieus nemen. De bouwcoördinator/intern begeleider kan de leerkracht ondersteunen bij het in kaart brengen van het pestgedrag. Eventueel kan de bouwcoördinator hierbij hulp inroepen van externen. De leerkracht stelt samen met de bouwcoördinator/intern begeleider een plan van aanpak op om het pesten te bestrijden. De bouwcoördinator/intern begeleider kan schoolmaatschappelijk werk betrekken bij de uitvoering van het plan van aanpak.

Het signaleren van pesten: de pester

Om het pesten tegen te gaan, moeten leraren eerst weten of en hoe er wordt gepest. Dit kunnen zij allereerst doen door steeds bedacht te zijn op signalen die kunnen wijzen op pestgedrag. Hieronder volgen enkele veel voorkomende pesterijen die pesters met hun slachtoffer uithalen:

- Volstrekt doodzwijgen.
- Isoleren.
- Psychisch en/of fysiek mishandelen.
- Een kring vormen of insluiten in de klas, op de gang of het schoolplein.
- Buiten school opwachten.
- Slaan of schoppen.
- Klopjachten organiseren.
- Op weg van en naar school achterna rijden.
- Naar het huis van het slachtoffer gaan.
- Als slaaf behandelen.
- Nooit de echte naam van een klasgenoot gebruiken, maar een bijnaam.
- Voortdurend zogenaamd leuke opmerkingen maken over een klasgenoot.
- Opdrachten geven huiswerk te maken of huiswerk innemen.
- Bezittingen afpakken of stukmaken.
- Cadeaus eisen of geld afpersen.
- Jennen.
- Het slachtoffer voortdurend de schuld van iets geven.
- Steeds het slachtoffer uitschelden of ertegen gaan schreeuwen.
- Opmerkingen maken over kleding en uiterlijk.
- Beledigen.
- Briefjes doorgeven.
- Kettingbrief schrijven.
- E-mails, sms- of whatsapp berichten met een bedreigende of beledigende inhoud versturen.
- Beledigende afbeeldingen van het slachtoffer digitaal verspreiden of op het internet plaatsen.
- Steeds (mobiel) bellen.

Deze lijst is helaas niet uitputtend en kan dus nog verder worden uitgebreid; men kan het zo gek niet bedenken of leerlingen hebben het bedacht en gedaan.

Het signaleren van pesten: het kind dat gepest wordt

Kinderen die gepest worden zullen dat niet zo makkelijk zeggen tegen de ouders en/of de leerkracht. Zij zijn bang dat ze niet serieus worden genomen, dat ze als 'zwak' gezien worden of dat het pesten zal verergeren. Het is daarom van belang alert te zijn op signalen, ook (vooral!) van het gepeste kind.

Signalen van het kind dat gepest wordt:

- Bang zijn om naar en van school te gaan.
- Niet naar school willen gaan en voortdurend smoesjes verzinnen.
- Smeken om naar school gebracht te worden.
- Elke dag een andere route naar school kiezen.
- Slechter presteren dan normaal.
- Met kapotte spullen en kleren thuiskomen.
- Teruggetrokken gedrag vertonen.
- Agressief worden naar andere kinderen toe.
- Stoppen met eten.
- Buikpijn of hoofdpijn hebben.
- Zichzelf in slaap huilen.
- Nachtmerries hebben.
- Het hebben van schrammen, blauwe plekken.
- Geld vragen (om de pester af te lossen).
- Weigeren om te zeggen wat er aan de hand is.
- Niet kloppende verklaringen geven over bovenstaande.
- Zelfmoordneigingen vertonen

Een aantal van deze signalen kunnen enkel thuis of juist alleen op school worden waargenomen. Dit vraagt alertheid en een open gesprekshouding van ouders én leerkrachten.

ZIEN, die is aangeschaft samen met de methode "Kinderen en ... hun sociale talenten", gaat uit van observaties van de leerkracht en kan worden gebruikt om o.a. pesten te signaleren. Daarnaast kan "de Interactiewijzer" gebruikt worden om het probleem verder in kaart te brengen van de pester zowel als de gepeste leerling.

2.2 De pester

Alleen maatregelen op klassikaal niveau lossen het probleem niet op. Ook de pester, het slachtoffer en de zwijgende middengroep hebben hulp nodig. Allereerst de hulp aan de pester. Dat de pester hier als eerste genoemd wordt, heeft overigens *niet* te maken met een gebrek aan aandacht voor het slachtoffer, maar veel met het stellen van de juiste prioriteiten. Het is de pester die het probleem veroorzaakt, niet het slachtoffer.

Uit onderzoek blijkt dat pesters fysiek en verbaal vaak sterker zijn dan hun klasgenoten. Ze zien hun slachtoffers als waardeloos, zijn agressief, hebben een gebrek aan zelfbeheersing en een positieve houding ten aanzien van geweld. Verder blijkt dat pesters niet geliefd zijn bij andere leerlingen (hoewel dat soms niet zo lijkt). Ze gebruiken verschillen (andere kleur haar, andere kleding, een handicap hebben, betere of slechtere cijfers, enzovoort) als vals excuus om anderen het leven zuur te maken. In wezen hebben ze zondebokken nodig waarop zij hun frustraties af kunnen reageren. Ze hebben doorgaans geen idee van wat ze aanrichten en hebben daardoor weinig schuldgevoelens. Het is ijdele hoop om van hen te verwachten dat zij vanzelf wel met het pesten ophouden. Veelzeggend detail: de kans dat pesters later crimineel worden is vier keer zo groot als bij andere leerlingen. Hulp is dus noodzakelijk!

Die hulp kan bestaan uit: een straffend gesprek, een probleemoplossend gesprek, een rollenspel, een gesprek met ouders, een training in sociale vaardigheden. Als deze hulp ontoereikend is kan de directie besluiten tot schorsing of verwijdering.

Een bestraffend gesprek is kort. De leraar vertelt de leerling dat hij de regels heeft overtreden en daarom straf verdient. De straf zou kunnen bestaan uit de opdracht het boekje "Tirannen" van A. Chambers (Uitgeverij Querido, Amsterdam, ISBN 90 214 5680 X) geheel of gedeeltelijk te lezen. Dit boekje behandelt hoe drie meisjes een klasgenootje pesten en wat daarvan de gevolgen voor het slachtoffer en haar omgeving zijn. De pester moet vervolgens de inhoud van dit boekje met de leraar bespreken.

Als dit geen resultaat oplevert, is de volgende stap het voeren van een aantal probleemoplossende gesprekken met de pester om de oorzaak van het pestgedrag bloot te leggen. Dit is nodig om de juiste hulp te kunnen bieden. De leraar kan daarbij voorzichtig de volgende gespreksonderwerpen aanroeren:

- de wijze waarop de ouders aandacht besteden aan hun kind;
- lichamelijke bestraffing door ouders als reactie op wangedrag;
- lichamelijke en/of psychische mishandeling door de ouders;
- het niet corrigeren van agressief gedrag door de ouders;
- zelf eerst gepest zijn;
- bang zijn om zelf het mikpunt te worden als niet een ander de zondebok is;
- zich groot voor willen doen ten opzichte van anderen;
- jaloers zijn op anderen;
- verwend zijn (kind is gewend om altijd zijn zin te krijgen);
- reactie op bepaalde smaak-, geur-, of kleurstoffen;
- slecht voorbeeld van ouders, leraren of andere volwassenen;
- blootstelling aan geweld op tv, Internet of anderszins.

Is de oorzaak enigszins duidelijk, dan wordt geprobeerd de gevoeligheid van de pester voor wat hij met het slachtoffer uithaalt, te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld door samen naar beeldmateriaal van gesprekken met gepeste kinderen of hun ouders te kijken. Daarna maken leraar en pester afspraken over gedragsverandering. Aan het eind van elke week komt de naleving van deze afspraken in een kort gesprek aan de orde.

Als dit niet leidt tot verbetering, is het tijd om op school een gesprek met de ouders van de pester aan te gaan. Het verdient aanbeveling om ouders zo vroeg mogelijk bij de problemen te betrekken. Als ouders de problemen ontkennen is het algemene advies om dit pas te doen, wanneer de voorgaande acties op niets zijn uitgelopen. De ouders moeten dan – voorzichtig, maar duidelijk – worden verteld wat hun kind anderen aandoet. Omdat alle activiteiten zijn vastgelegd, kunnen de ouders de pester niet meer ontkennen. Van hen mag medewerking verwacht worden om aan het probleem een einde te maken. Als het risico bestaat dat ouders hun kind fysiek voor het pestgedrag gaan straffen, dient de school al het mogelijke te doen om aan het pestgedrag een einde te maken, voordat de ouders op de hoogte worden gesteld.

Als het pestgedrag blijft voortduren is een sociale vaardigheidstraining een optie. Hiertoe kan de intern begeleider/bouwcoördinator de hulp van schoolmaatschappelijk werk, jeugdzorg, de JGZ of GGD inroepen om leerlingen een training op school en onder schooltijd te geven. Ouders kunnen ook zelf een extern bureau inschakelen. Adressen van externe bureaus zijn op school beschikbaar. Hieraan zijn wel kosten verbonden.

2.3 Het gepeste kind

Zoals hierboven beschreven staat, vertelt een kind dat gepest wordt vaak moeilijk dat het gepest wordt. Als (m.b.v. de ook hierboven beschreven signalen) inderdaad pestgedrag wordt vastgelegd, moeten er maatregelen genomen worden, want ook het slachtoffer heeft hulp nodig. Hulp van de ouders, de leerkracht en misschien zelfs van een professional maatschappelijk werkster.

2.3.1 De ouders

Wat kunnen ouders doen als zij merken dat hun kind gepest wordt? Hieronder een aantal tips:

- Neem het probleem serieus, het kan ieder kind overkomen;
- Laat uw kind voortdurend weten dat u van hem houdt;
- Bespreek het probleem met de direct betrokken leerkracht van het kind;
- Lees samen met het kind literatuur over pesten op school;
- Beloon het kind en help het zijn zelfrespect terug te krijgen (laat het kind merken dat het ook sterke kanten of eigenschappen heeft
- Maak complimenten elke keer als het kind iets goed doet;
- Stimuleer het kind tot het beoefenen van een sport, zodat hij of zij in een spel of motorische vaardigheid kan uitblinken;
- Houd de communicatie met het kind open en blijf dus in gesprek met het kind;
- Geef aan dat het kind in eerste instantie het beste niet kan reageren;
- Bespreek welke situaties het kind het beste kan vermijden;
- Steun het kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt;
- Laat het kind opschrijven wat het heeft meegemaakt (dit kan best emotionele reacties oproepen. Dat is niet zo erg, als het kind hiermee geholpen wordt om de emoties te verwerken);
- Leer het kind voor zichzelf op te komen;
- Geef het kind verantwoordelijkheden;
- Bedenk samen met het kind antwoorden of pakkende opmerkingen;
- Stimuleer het ontwikkelen van sociale vaardigheden;
- Laat het kind deelnemen aan een sociale vaardigheidstraining (een training van JGZ moet worden aangevraagd via jeugdzorg, schoolmaatschappelijk werk of de huisarts.)

2.3.2 De leerkracht

Veel (bijna alle) van de tips voor de ouders gelden ook voor de leerkracht. Deze zijn hierboven onderstreept. Maar de rol van de leerkracht gaat verder, omdat deze meer zicht heeft op de andere groepen (pester en de zwijgende middengroep) en het gepeste kind misschien op een andere manier kent dan de ouders.

Daarom zet de leerkracht (naast inachtneming van bovenstaande tips) het stappenplan in werking.

1. Neem het probleem serieus.
2. Voer een gesprek met het slachtoffer.
3. Voer een gesprek met de pester.
4. Voer gesprekken met omstanders (NB: *de zwijgende middengroep*).
5. Neem gepaste maatregelen.
6. Voer een gesprek met de ouders over de voortgang.
7. Bespreek de kwestie met het team.
8. Maak verslag van de incidenten, van de gesprekken en genomen maatregelen.

Ad 1) Dit is al eerder te sprake gekomen, maar zo belangrijk dat het een onmisbare eerste stap van het plan is.

Ad 2) Het is van belang dat de leerkracht een serieuze luisterhouding aanneemt. Niet het gedrag van het slachtoffer moet veranderd worden, maar dat van de pester. De leerkracht probeert wel samen met het kind oplossingen en manieren te vinden waarmee het kind weerbaarder wordt en zich kan beschermen.

Ad 3) De leerkracht probeert de oorzaken boven tafel te krijgen en laat duidelijk merken dat pesten niet geaccepteerd wordt.

Ad 4) De leerkracht bespreekt met de kinderen welke rol zij kunnen vervullen in het geval van pesten.

Ad 5) Hiervoor staan tips in paragraaf 2.2 De pester. Ook het geven van goedgekozen lessen uit de methode “Kinderen en ... hun sociale talenten” en adviezen vanuit de observatiemethode ZIEN, zijn maatregelen die de leerkracht kan nemen.

Ad 6) De leerkracht spreekt met zowel de ouders van het gepeste kind als de ouders van het kind dat pest. Op deze gesprekken worden het stappenplan en het verdere pestprotocol besproken en wordt gekeken wat er *samen* tegen het probleem gedaan kan worden. Vorderingen worden met de ouders uitgewisseld, ouders en leerkrachten blijven dus in contact.

Ad 7) Pesten is een schoolbreed probleem, daarom dienen de betrokken personen (in dezelfde bouw en de vak- en invalleerkrachten) op de hoogte te zijn van pestproblemen.

Ad 8) Op schrift gestelde gesprekken, maatregelen en incidenten geven houvast bij de gesprekken en een eventueel patroon kan beter herkend worden. Bovendien is bij de overdracht aan het einde van het schooljaar de volgende leerkracht ook goed op de hoogte.

2.3.3 Schoolmaatschappelijk werk

Als bovenstaande het pesten niet kan wegnemen, is er nog de mogelijkheid tot het inschakelen van professionele hulp in de vorm van schoolmaatschappelijk werk.

2.4 Hulp aan de zwijgende middengroep

In woord en daad moet de school steeds het signaal afgeven dat pesten niet kan en dus normoverschrijdend gedrag is waartegen een ieder stelling moet innemen. Kortom, de school werkt aan een klimaat waarbij leerlingen het voor elkaar opnemen in plaats van de pesters hun gang te laten gaan. Hier volgen enkele tips om de zwijgende middengroep tot uw bondgenoot in de strijd tegen het pesten te maken.

Tips voor leraren

- Het onderwerp ‘pesten’ dient beleidsmatig aangepakt en regelmatig aan de orde gesteld te worden. Daarom heeft Het Lichtpunt gekozen voor de methode: “Kinderen en ... hun sociale talenten”. Hiermee leren de kinderen hun sociale vaardigheden te versterken en pestgedrag te veroordelen en niet te accepteren.
- Wijs de leerlingen, in met name de hogere groepen, op hun verantwoordelijkheid. Leerlingen uit “de zwijgende middengroep” kunnen en moeten opkomen voor kinderen die gepest worden.
- Als de leraar met de klas spreekt over pesten, is het raadzaam om geen peestsituatie in de klas als uitgangspunt te nemen, maar een onderwerp daar bovenuit te tillen. Bijvoorbeeld aan de hand van een krantenknipsel, een tv-uitzending, een website, een brief van een leerling van een andere school, etc.
- Bij lessen over pesten is het voorbeeldgedrag van de leraar van groot belang. Er zal minder worden gepest in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar aanvaarding van verschillen wordt aangemoedigd, waar ruzies worden uitgesproken en niet met geweld worden opgelost, waar leerlingen in hun eigenheid worden gerespecteerd, waar agressief gedrag van leerlingen, ouders en leraren niet worden geaccepteerd en waar leraren duidelijk stelling nemen tegen dergelijke gedragingen.
- De methode Kinderen en ... hun sociale talenten gaat niet alleen uit van de lessen die gegeven worden, maar ook van praktijksituaties. De lessen staan zo niet los op zichzelf. In de paragrafen ‘Toepassing’ en ‘Vervolglessen’ worden suggesties aangereikt om de lessen in te passen in de praktijk, zodat kinderen ook (juist) hieruit kunnen leren.

2.5 Hulp aan ouders

Leraren krijgen te maken met de ouders van slachtoffers, pesters en van de zwijgende middengroep. De ouders van de slachtoffers zullen het meest geneigd zijn om de hulp van de school in te roepen, maar ook de ouders van de zwijgende middengroep zullen zich misschien zorgen maken. Pesten verziekt immers de sfeer in de klas. Voor ouders van pesters kan de mededeling dat hun kind pest soms erg confronterend zijn. Hierna volgen enkele adviezen voor ouders:

Adviezen van de school aan ouders van pesters:

- Neem het probleem serieus. Raak niet in paniek; elk kind loopt kans pester te worden;
- Praat met het kind om achter de mogelijke oorzaak van het pesten te komen;
- Maak het kind gevoelig voor wat het anderen aandoet;
- Besteed aandacht aan het kind;
- Stimuleer het kind tot het beoefenen van een sport om zijn agressie vreedzaam kwijt te kunnen;
- Schakel eventueel deskundige hulp in.

Adviezen van de school aan ouders van gepeste kinderen:

- Bespreek het probleem met de direct betrokken leerkracht van het kind;
- Lees samen met het kind literatuur over pesten op school;
- Beloon het kind en help het zijn zelfrespect terug te krijgen (laat het kind merken dat het ook sterke kanten of eigenschappen heeft);
- Stimuleer het kind tot het beoefenen van een sport, zodat hij of zij in een spel of motorische vaardigheid uit kan blinken;
- Houd de communicatie met het kind open en blijf dus in gesprek met het kind;
- Steun het kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt;
- Laat het kind opschrijven wat het heeft meegemaakt. Dit kan best emotionele reacties oproepen. Dat is niet zo erg, als het kind hiermee geholpen wordt om de emoties te verwerken.
- Laat het kind deelnemen aan een sociale vaardigheidstraining. (een training van JGZ moet worden aangevraagd via jeugdzorg, schoolmaatschappelijk werk of de huisarts.)

Adviezen van de school aan alle ouders:

- Neem het probleem serieus, het kan ieder kind overkomen;
- Neem de ouders van het gepeste kind serieus;
- Maak het tot een gezamenlijk probleem;
- Praat met het kind over school, over de relaties in de klas en over wat leraren doen. Vraag hem of haar af en toe of er in de klas wordt gepest;
- Koppel informatie van het kind terug naar de school; wie pest er, wat doen zij en waarom; ouders hebben een belangrijke signalerende taak.
- Corrigeer het kind als het voortdurend anderen buitensluit of als het meedoet met pesten;
- Geef als ouders het goede voorbeeld, wees niet neerbuigend of respectloos ten opzichte van anderen;
- Leer het kind voor anderen op te komen.

3. Als het toch uit de hand is gelopen

3.1 Vertrouwenspersoon en klachtencommissie

Ouders of leerlingen kunnen – ondanks alle inspanningen – niet tevreden zijn over de aanpak van de school van het pestprobleem. Als de gesprekken niet meer soepel verlopen, kunnen ouders gewezen worden op de mogelijkheid van bemiddeling door de externe vertrouwenspersoon van onze vereniging, mevr. Ella Vromans. Zij kan ouders/leerlingen eventueel doorverwijzen naar de vertrouwenspersoon. Ook hebben ouders het recht om een klacht in te dienen bij de Landelijke Klachtencommissie Primair Onderwijs. Kijk hiervoor in de schoolgids van Het Lichtpunt.

3.2 Seksuele intimidatie

Pesten kan zich ook in een seksuele vorm uiten. Het kan dan gaan om verbale beledigingen, begluren, het lastig vallen met seksuele getinte boodschappen (via e-mail of telefoon) en handtastelijkheden.

Klachten over seksuele intimidatie kunnen bij de contactpersoon van de school worden gemeld. De contactpersoon kan de klager in contact brengen met de vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon is er voor de ondersteuning van de klager. Een belangrijk aspect in die ondersteuning is dat de vertrouwenspersoon meedenkt over de meest verstandige vervolgstap. Zo wordt gekeken of de klacht nog intern kan worden afgedaan, of er bemiddeling mogelijk is, of dat het echt gaat om ontucht, aanranding of verkrachting, dat bij het bevoegd gezag van de school moet worden gemeld. Voor advies kan ook contact opgenomen worden met het Centraal Meldpunt van de vertrouwensinspecteurs, tel 0900-1113111 (dagelijks van 8.00 uur tot 17.00 uur, tegen lokaal tarief).

Artikel 4a van de Wet op het primair onderwijs verplicht het bevoegd gezag van de school om in overleg te treden met de vertrouwensinspecteur wanneer er op enigerlei wijze het vermoeden bestaat dat een bij de school betrokken volwassen persoon zich schuldig heeft gemaakt aan een zedenmisdrijf. Het kan dus gaan om een leerkracht, maar ook om een ander personeelslid of een ouder op school. Als uit dit overleg blijkt dat het vermoeden mogelijk op waarheid berust, moet het bevoegd gezag tegen de desbetreffende volwassene aangifte doen. Zowel de klager (kind en ouders) als de verweerder (de aangeklaagde partij) worden hiervan in kennis gesteld.

Voor meer informatie over de aanpak van pesterijen met een seksueel karakter kan contact worden opgenomen met het Project Preventie Seksuele Intimidatie (PPSI) te Utrecht. Ter advisering van scholen beschikt het PPSI over de brochure "Beleid tegen seksuele intimidatie, papieren tijger of schoolpraktijk? (Een handreiking voor slagvaardig schoolbeleid)".

3.3 Strafbaar gedrag

Pesten kan zich uiten in gedragingen die volgens de wet strafbaar zijn. In dat geval neemt de school contact op met het Jeugd Preventie Team. Hier worden kinderen met een probleem gedrag en/of strafbaar gedrag besproken. Zowel onze schoolmaatschappelijk werkster als onze wijkagent hebben zitting in het JPT.

Eventueel worden hierna verdergaande maatregelen genomen, zoals doorverwijzing naar HALT.

Halt is een initiatief van het ministerie van justitie, gemeente en politie. Halt levert een bijdrage aan de preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit. Uitgangspunt voor de werkwijze van Halt is, dat het tolereren van ongewenst en strafbaar gedrag eigenlijk een beloning is. Door niet op te treden, lijkt het of dit gedrag geaccepteerd wordt waardoor het zich kan herhalen of verergeren. Meer informatie over Halt is te vinden op de website

www.halt.nl

Leessuggesties voor ouders:

Vaak bestaat bij ouders behoefte aan meer achtergrondinformatie over pesten op school. De volgende publicaties zijn daarvoor heel geschikt:

- *Pesten bij kinderen*, door Sheila Munro. Dit boek geeft ouders handige tips om pesten te onderkennen, te voorkomen en aan te pakken wanneer het zich voordoet.
- *Pesten op school* door Frits Goossens. De benadering van pesten als groepsproces krijgt in dit boek veel aandacht.

Een zeer uitgebreid en actueel literatuuroverzicht is te vinden op de website www.pestten.net van de Stichting Europees expertisecentrum voor Veiligheid.

Leessuggesties voor leerkrachten:

- *De zondebok in de klas* door Bob van der Meer.
- *Pesten op school* door Bob van der Meer
- Verder biedt de website van de Stichting Vredeseducatie: www.vredeseducatie.nl tal van suggesties.
- *Ik ga weer graag naar school, pestgedrag de kop indrukken*, door drs. Brenda Kenter.
- *Kinderen en pesten*, door Bob van der Meer
- Als extra meetinstrument naast de kindertevredenheidsspeiling (waar vragen over pesten in voorkomen) kan de pesttest op internet worden gebruikt. Dit is een vragenlijst van het Expertisecentrum School & Veiligheid.

Lessuggesties voor leerkrachten:

- Het APS heeft effectief werken aan regels, aanspraken en het nemen van maatregelen kort samengevat in het boekje *'Baas in eigen soap'*. Het laat zien hoe leerlingen actief te betrekken zijn bij: het maken van klassen- en schoolregels; het aanspreken van elkaar op gedrag (complimenten, vragen en kritiek); het verbeteren van gedrag. Ook de No Blame aanpak en herstelrecht komen daarin kort ter sprake. Het boekje is aan te vragen bij het Expertisecentrum 'School & veiligheid' van het APS. De tekst is ook te downloaden via www.schoolenveiligheid.nl
- Voor de onder-, midden- en bovenbouw heeft het poppentheater 'De kleine zon' het poppenspel 'Pesten', Over en Uit!' ontwikkeld dat de vijfsporenaanpak volgt. Bij het poppenspel wordt lesmateriaal geleverd. Website: www.kleinezon.nl
- Een specifieke lesactiviteit voor de leerlingen van de bovenbouw is het rollenspel *'Çarmen als zondebok'*. Door middel van dit rollenspel ervaren leerlingen aan den lijve wat het is buitengesloten, geïsoleerd of gepest te worden. Dit rollenspel veroorzaakt emoties, doet een beroep op gevoelens, en heeft daardoor meer effect dan alleen maar over pesten praten. Website: www.boaproducties.nl

Sites tegen pesten:

- www.sjn.nl/pesten

Deze site is bedoeld voor ouders die willen weten hoe je pesten kunt herkennen en wat je er tegen kunt doen. De site gaat uit van de Stichting jeuginformatie Nederland

- www.pesttenet.nl

Biedt uitgebreide informatie over de aanpak van pesten voor ouders, leerlingen en scholen.

Deze site gaat uit van Bob van der Meer, voorzitter van de Stichting Europees Expertisecentrum voor Veiligheid

- www.pestweb.nl

geeft informatie aan leerlingen in de bovenbouw. Ook leerkrachten en ouders kunnen er terecht. De site gaat uit van het Transferpunt voor jongeren, school en veiligheid van het APS.

- www.posicom.nl

Het anti-pestbureau Posicom is gespecialiseerd in het aanpakken van pesten en in het optimaliseren van groepsprocessen en biedt daarvoor een aantal diensten en readers aan. Posicom verzorgt tevens ouderavonden over het aanpakken van pesten.

- www.aps.nl

Na de homepage zijn verschillende mogelijkheden voor handen zoals; transferpunt jongeren, school en veiligheid.

- www.besafeonline.org

Op deze site staat informatie over veilig internetgebruik, waaronder ook een onderdeel digitaal pesten.

- www.pestenislaf.nl

Hier kan pesten gemeld worden, scholen krijgen advies hoe ze dit kunnen voorkomen en oplossen. Dit initiatief gaat uit van Stichting Kinderconsument.

Vragen over pesten op school:

- 0800-2828280

Leerlingen en leerkrachten kunnen iedere schooldag van 14.00 tot 17.00 uur voor een persoonlijk gesprek terecht bij de hulplijn van www.pestweb.nl

- 0800-5010

5010 is een gezamenlijk initiatief van de landelijke organisaties voor ouders in het onderwijs.

5010 is op schooldagen gratis bereikbaar van 10.00 – 15.00 uur. Aan de medewerkers van 5010 kan men alle mogelijke vragen over het onderwijs stellen, ook over pesten. Er wordt geluisterd, advies gegeven of doorverwezen naar deskundigen. Vragen kunnen ook per e-mail worden gesteld via de website www.50tien.nl

4. Jaarplanning

Het systematisch signaleren van sociaal-emotionele problemen en psychosomatische klachten kent de volgende onderdelen:

activiteit	in maand	voor groep
Groepsles met opdracht	september	1 t/m 8
ZIEN	2 maal per jaar	1 t/m 8
Groepsbesprekingen groepsplan	3 maal per jaar	1 t/m 8
Participeren in het zorg-advies-team (ZAT)	het hele jaar	1 t/m 8
Wekelijkse leging brievenbus	het hele jaar	4 t/m 8
Interventies	het hele jaar	1 t/m 8

4.1 Overzicht van groepslessen

Groepen 1-2:	Prentenboek "Kikker en de vreemdeling"
Groepen 3:	Les over gevoel en emotie
Groepen 4:	Les over schoolplein
Groepen 5:	ADHD (prinses Amelie) Prentenboek
Groepen 6:	Pestkwartetten
Groepen 7:	Kindertelefoon
Groepen 8:	Internetpesten

4.2 Vertrouwenspersoon

In september bezoekt de vertrouwenspersoon de groepen 4 t/m 8. Allereerst vertelt ze iets over de taak en functie van de vertrouwenspersoon. In de groepen 4 en 5 gebeurt dat vrij uitgebreid. Ze gaat in op de manier waarop een kind contact kan leggen met de vertrouwenspersoon. Belangrijk is ook om duidelijk aan te geven, hoe met privacy en geheimhouding wordt omgegaan. Want andere kinderen hoeven vanzelfsprekend niet te weten, dat een klasgenoot problemen heeft. In combinatie met bv. een IB-functie is een afspraak met kinderen eenvoudig en onopgemerkt te maken. Geheimhouding is natuurlijk nooit te garanderen, maar wel kan beloofd worden dat er geen enkele stap genomen wordt zonder dat het kind ervan in kennis wordt gesteld. Er worden voorbeelden gegeven, zodat duidelijk wordt dat altijd in het belang van het kind wordt gedacht. De kinderen vinden het indrukwekkend, dat hun vertrouwenspersoon voor overleg en advies bij leden van het zorg-advies-team (ZAT) te rade kan gaan. Het toont voor hen aan, dat kinderen met problemen heel serieus genomen worden.

Na het verhaal over de vertrouwenspersoon bespreken we een onderwerp, dat gerelateerd is aan het werk van de vertrouwenspersoon. Hoewel dergelijke onderwerpen ook bij de eigen leerkracht aan de orde komen, stellen de kinderen het erg op prijs om voorbeelden te horen van wat zich op hun school wel eens heeft voorgedaan en hoe dat aangepakt en/of opgelost is. Zo praten we in groep 4 over pesten, groep 5 heeft het over "buitenbeentjes" (kinderen met ADHD, suikerziekte, sociale vaardigheidsproblemen, enz..). In groep 6 wordt gewerkt met de zgn "Pestkwartetten". In groep 7 komt de kindertelefoon aan de orde. Tenslotte komt in groep 8 cyberpesten aan de orde. Tegenwoordig is er goed informatiemateriaal verkrijgbaar dat prima bruikbaar is in de groep. In de praktijk is daar vaak geen tijd voor, omdat kinderen aan je lippen hangen wanneer je voorbeelden vertelt die dicht bij hen staan. Wel is het goed om het materiaal mee naar huis te geven. Veel leerkrachten zijn ook graag bereid om aan de hand van het lesmateriaal nog eens terug te komen op de les van de vertrouwenspersoon.

Aan het eind van de les vraagt de vertrouwenspersoon aan de kinderen om een korte opdracht te maken op een los blad en deze bij gelegenheid in de brievenbus te doen. De eigen leerkracht regelt dit verder met de kinderen. Mogelijke opdrachten zijn bv.:

- Schrijf en/of teken drie dingen waar je bang voor bent.
- Maak een top-drie van je zorgen.
- Wat doe je als je verdrietig bent.
- Bedenk een geheim dat je bewaart, en een geheim dat je "moet" doorvertellen.
- Wanneer wordt straf van ouders kindermishandeling?
- Bedenk drie vragen voor de kindertelefoon en een vraag die je beter ergens anders kunt stellen. Waar kun je die vraag beter stellen?
- Geef drie tips voor een iemand die gepest wordt.
- Geef drie tips voor iemand die vaak niet mee mag spelen.
- Geef je juf of meester drie tips om de sfeer in de klas te verbeteren.

De kinderen raken op deze wijze vertrouwd met het fenomeen "brievenbus", zonder dat het een beladen iets wordt. Ze stellen het zeer op prijs, wanneer de vertrouwenspersoon een briefje terugschrijft aan de klas, waarin zij kort op hun reacties ingaat.

Aan de groepen 1 t/m 3 wordt ook gevraagd om "post voor de brievenbus". Zij krijgen de opdracht om een vel papier dubbel te vouwen en twee verschillende tekeningen te maken:

- Teken een plek waar je graag bent en een plek waar je liever niet wilt zijn.
- Teken een leuk geheim en een naar geheim.
- Teken iets verdrietigs en iets wat je blij maakt.
- Teken iets waar je bang voor bent en iets wat je juist leuk vindt.

Voor alle kinderen geldt, dat ze natuurlijk ook bij de tekening mogen schrijven, als ze dat kunnen. Wel vragen, of ze hun naam, letter of symbool op de tekening willen zetten. Het blijkt een goede vorm van gewenning te zijn, om geen anonieme briefjes in de brievenbus te stoppen. Natuurlijk kan er gevarieerd worden in de opdrachten. Het is goed om ze zoveel mogelijk aan te passen aan de onderwerpen, die op dat moment binnen de groep leven.

In beide gebouwen van de school hangen twee brievenbussen, op plaatsen waar iedereen dagelijks langs loopt. De kinderen mogen er briefjes in doen. Elk schooljaar wordt in september een speciale les gegeven over de brievenbussen. Daarin komt een onderwerp uit de sociaal-emotionele sfeer aan de orde en de taak en werkwijze van de vertrouwenspersoon. Er wordt dan nog eens uitgelegd, dat er briefjes over allerlei onderwerpen in de brievenbus gedaan mogen worden: over leuke dingen die je hebt beleefd, over je huisdier, over zieke familieleden, over zorgen en problemen, maar ook als je goede ideeën hebt voor de school. Het wordt bewust zo breed gehouden, om de brievenbussen geen zware lading mee te geven. Elke week wordt de bus door de vertrouwenspersoon geleegd. In ons geval zijn de vertrouwenspersonen ook intern begeleider en ambulante leerkracht, dus kunnen ze eenvoudig leerlingen bij zich vragen, zonder dat andere kinderen daar iets achter zoeken of nieuwsgierig zijn naar het doel van het gesprek.

De brievenbussen beantwoorden zeker aan hun doel. Kinderen geven het door, wanneer ze pestgedrag signaleren. Maar ook vragen ze om doelpalen op het speelveld, langere pauzes, nieuwe ballen of een afspraak over welke groep wanneer de tafeltennistafel mag gebruiken. Ook kleine misverstanden en conflicten met de meester of juf worden regelmatig aangegeven. Soms vragen kinderen om een gesprek: "Het gaat niet goed met mij. Ik wil graag met u praten." Vaak gaat dat over rouwverwerking of over problemen met vriendinnen. Ook serieuze problematiek komt aan het licht.